

Espainiako monarkia / euskal demokrazia

• PATXI LOPEZ ABASOLO •
[HISTORIA LIZENTZIADUNA]

Bi hitzek ezin hobeto laburbiltzen dute diktadura frankistatik Espainiako egungo monarkia konstituzionalera bitarteko prozesua: adostasuna eta isilaraztea. Binomio hori erregearen figuran ezin hobeto pertsonifikatuta gelditu zen, Erreforma haren inguruan eraiki baitzuten. Horregatik, erregimen berriaren forma politikoari buruzko kontsulta —monarkia edo errepublika— ez zen inoiz egin.

Erregimen diktatorialak Francoren oinordekotzat proposatu zuen, eta 1970ean uztarri eta geziekiko ikurra jaso zuen Francoren Guardiako Kontseilu Nagusiaren eskutik. Handik hilabete batzuetara, gerra zibileko borroka gogorrenetako bat gertatu zen lekuan, Belchiten, hitzaldi bat eman zuen; besteak beste, gerra zibilaz «ikasbide iraunkorra» zela esan zuen, eta, halaber, falangisten eta erreketeen arteko batasuna gogora ekarri zuen. Are gehiago, azken unea urte diktadorearen ondoan egon zen, jarraitzaile leial. Egia esan, aita Juanek borboien jarrera demokratikoa beste behin nabarmen utzia zuen 1936an, matxinada militarren alde agertzean, lehenago beste borboi batek, Alfonso XIII.ak, Primo de Riveraren ondoan egin bezala. Hortaz, tradizio demokratiko luzea Espainiako monarkena. Hala ere, adostasun-isilarazte horri esker, iragan antidemokratiko hori guztia askatasunaren adierazgarririk gorena bihurtuko zen. Jakina, bai legalitate frankistak bai *demokratikoak* behin betiko baztertuko zuten errepublika ezartzeko aukera.

Era berean, ez da alferrikakoa izango gogoratzea militarra dela aurreko erregimenetik etorritako estatu berriko buruzagitza. Espainian ez da zibil bat Indar Armatuetakoko buruzagirik gorena, baina jeneral buru uniformedun bat.

Sinbolismo eta praktika militar hori agerian gelditzen da hasi Bazko Militarren ospakizunetik eta erregeak zein printzeak hiru akademia militarretan jasotako lehen prestakuntza arte. Biak ala biak maniobra eta desfileetan buru izan ohi dira, erregeari dagokiolako, Konstituzioko 62.h artikulua arabera, indar armatuetakoa aginterik gorena.

Frankismotik sortutako figura hark lehenbailehen lortu behar zuen gizartean legitimitatea, ez zuen eta. Laster hasi ziren irudi kanpainak egiten, erregeak laster ekin zien bidaia amagabeei iritzi publikoaren oniritzia lortzeko. Ez dut inolako asmorik historia berriz asmatzeko, baina batere dudarik ez dut plebiszitua egin balitz Espainiak ez zuela egungo koroa izango, eta, ondorioz, urtero aurrekontuetan milaka milioi aurreztuko zirela.

Otsailaren 23ko estatu kolpearen ondoren lortu zuen legitimitate hori. Kolpeak zerbaitetarako balio izan bazuen, hori izan zen, hain zuzen ere, monarkia parlamentarioa espainiar gehienek onartu eta babestutako estatu formatzat hartzeko. Espainiako soziologo batek esandakoaren ildotik, okerreko mendea aukeratu zuten protagonista batzuen fartsa barregarri eta anakroniko bat besterik ez zen izan? Zalantza ugari daude trantsizioko une erabakigarri horri buruz. Zergatik Armada, Suarez kontra zuela eta postu garrantzitsuenetatik baztertuta zegoela, guztiz agerikoa zelako kolpea eman nahi zuela,

izendatu zuen erregeak Estatu Nagusiko buruorde 1981eko urtarrilean? Konfiantza eman ote zien kolpistei fidarazi eta porrot egin zezaten beren ahaleginean, eta, bide batez, gizarte zibila beldur zedin (bereziki ezkerre eta nazionalitateak), eta berak heroi zein arbitro egin-

“

*Zenbat eta hobeto
ezagutu haien
Demokrazia, orduan
eta premiazkoagoa
iruditzen zaigu gure
demokrazia izatea,
Euskal Demokrazia*

kizuna hartu eta, azken batean, ordezkatzeko duen ikuspegi monarkikoak irudi hobea eta sasilegitimitatea beregana zitzaizkion? Hori egia balitz, hobeto ulertuko ziren Armadak eta Milansek erregearen izenean egindako alegatuak, orduan gertatutakoak nola amaituko ziren argitu arte iragandako ordu luzeak, erregea berandu agertu izana, edo gau hartan gertatutakoaz azalpenik batere ez ematea.

Estatu kolpe hark arlo militar hutsean porrot egin zuen, baina badakigu oso ondorio politiko argiak izan zituela, askatasunak murriztu egin zirela, LOAPA eta gisako legeen bidez, prozesu autonomikoa geldiaraztearren, eta, halaber, badakigu disuasio eragin handia izan zuela PSOEn, edozer egiteko prest baitzegoen, estatu berriko kudeaketa organoetara iristeko.

Militarismoa ez dario Koroari soilik. Konstituzioko 8. artikulua guztiz ezagunak dio indar armatuak direla lurralde osotasunaren eta ordenamendu konstituzionalaren bermatzailea. Gainera, CESIDen egitura militarra da, eta haren jarduna ez da batere gardena. Ondorioz, esparru zibilak eta militarrek nahasi egiten dira, eta askotan logika demokratiko oinarritzkoenetik ateratzen dira.

Oraindik ere Lehorreko Armadaren Legeko arau zahar eta iraunkorraz elikatzen dira; legea aurreko mendean sortu eta frankismoak iraunarazi zuen, eta, aipatu arauaren arabera, armadaren eginkizunik garrantzitsuena aberriaren batasuna defendatzea da barruko etsaiaren kontra.

Espainiako sistema politiko berriak autonomia estatutuak berriz landu baino ez zuen egin, eta ez zituen kontuan hartu ez aspaldiko helburu nazionalak ez berriak. Eta Armada beti zelatan dago. Mundu guztiak badaki Espainiako Konstituzioa garai hartako armadaren itzalak baldintzatu zuela. Ildo beretik, Kataluniako unibertsitate-irakasle batek —*hausturaren* aldekatzat inola ere ezin har daitekeena— orain dela gutxi honako hau idatzi zuen: «... orduan, armada frankistak gertutik jarraitu zuen prozesu demokratikoa, eta nekez lortu zen hari sistemaren onurak onartaraztea; horregatik, oso sari handia ordaindu zen». Benetan, zein izan zen sari hori? Berriz ere, adostasun-isilarazte binomioa da erantzuna. Isiltasun ozena, gure herriaren oraintsuko historian.

Zer legitimitate dute espainiarrek guri demokrazia irakaspenak emateko? Zenbat eta hobeto ezagutu haien Demokraziaren barrunbeak, orduan eta premiazkoagoa iruditzen zaigu gure demokrazia izatea, Euskal Demokrazia. Baina ez da aski aldarrikatzea Euskal Herriak dituela hitza eta erabakia. Hitza hartu behar dugu, eta subjektu politikoak egituratzen hasi behar dugu erabaki hori gauzatzeko. Bada garaia adostasun eta errepresioen ondoren ezarritako isilarazte prozesua amaitzeko. Garaia da benetan garen bezala jarduteko: gure historiaren protagonista gisa.

• Erredakzioan itzulia

Ezer esan dezakegu?

• JOSU IMANOL UNANUE •
[TXO-HIESA TALDEKO KIDEA]

Noiz arte egongo gara lelokeriak entzuten? Jakina da gure gainerako *jakitunak* biltzen diren bakoitzean haien adierazpenekin harritzen garela; tamaina handikoak esan behar dira ni harritzeko..., baina lortu dute, nigan behintzat kristoren eragina sortu dute botiken balioa dela eta esandakoek. Diotenez, Suitza da hiesaren aurkako botiken ordainketa bermatu ahal duten herrialde bakarretarikoa. Gainera, gure balioa, gutxi gorabehera, 3.300.000 pezetakoa dela diote. Lehenik eta behin, esan behar dut nik ez dudala botikarik behar, baina batek daki gerora begira zer gerta daitekeen. Baina aditu horiek galdetu al dute zenbat gastatzen duten gerrarako egiten diren tramankuluetan? Zenbat beraien jardunaldietan? Horrelako mezuekin, etorkizunean hartuko

duten erabakiren bat prestatzen dihardute? Hiesaren aurka diru gutxiago erabiltzeko erabakia, adibidez? Botika garestirik ez ematea?

Kondoi bat doan eman eta hiesaren transmisioa gelditzeko behin ere ezer egin ez dutenek, orain argi ikusten dute zenbateko prezioa dugun, eta lortuko dena gastuetan oinarritzen dute. Eta hemen zalantzan jartzen bada botiken banaketa, kontuan hartu behar da zer gertatzen ari den Afrikan, Hego eta Erdialdeko Amerikan eta Asian.

Arazoei konponbidea eman behar zaie, eta ni *jakituna* ez banaiz ere, botiken banaketa guztiontzat bermatzeko irtenbide batzuk emango ditut:

—Zuek botiken enpresekin egiten dituzuen akordio ekonomikoak bertan behera lagatzea, botiken benetako balioaren ordainketa lortu arte. Izan ere,

jakina da ordaintzen dena benetako balioa baino askoz ere handiagoa dela.

—Gaixotasuna heldu orduko, denok badakigu kutsatu egin behar garela, eman diezaiegun bultzada bat prebentzio neurriei; lehenik eta behin, kondoiak doan emanez, botiketan xiringen trukea bermatuz, kartzeletan ere bai...

—GIB/hiesarekin bizi garenoi egoeira hobetu, eta aseguru etheen portaeira salatu, lantegietan gertatzen den bazterketari aurre eginez eta osasun jarraipena arlo guztietara zabalduz.

—Informazio zuzena eman, eta utzi guri, GIB/hiesarekin bizi garenoi, gure iritziak ematen eta gure istorioaren protagonistak izaten. Ez dugu behar hainbeste profesional gutaz hitz egiten egoterik. Bestela, jendea nahastu egiten da, eta mezuei ez diete behar be-

zainbesteko garrantzirik ematen.

—Osasun laguntza guztia eta ez-murriztua ematea denoi, beldurrik gabe, eta zuen plangintzetan guk ere parte hartzea.

Aholku hauek haizeak eramango dituzte, baina gure arazoak ez dira hala joango. Seisidako jardunaldietan duela pare bat hilabete esandakoak gogorrak izan ziren, GIB/hiesarekin bizi garenontzako behintzat. Sarri, gure «balioa» eta «botiken ordainketaren arazoa» erabiliz konpontzen dira askoren kexak. Gu ez gara besteen gastuen errudunak, eta hemen interes gehiegi daude, ekonomikoak, politikoak... Zenbat diru aurreztuko zen zuek hasieratik ebidentziari kasu egin izan bazeniot? Orain berandu da damutzeko, baina garaiz gaude zerbait konpontzeko. Aurrera bada! Denon esku dago.